

WSTĘP	13
Rozdział I	
RYZYSKO W DZIAŁALNOŚCI CZŁOWIEKA I MOŻLIWOŚCI JEGO OGRANICZENIA	17
1. Ryzyko jako podstawowe pojęcie ubezpieczeniowe	17
2. Korelaty semantyczne ryzyka i jego definicje	18
2.1. Ryzyko jako niebezpieczeństwo	18
2.2. Ryzyko jako niepewność	19
2.3. Ryzyko jako prawdopodobieństwo straty	20
2.4. Ryzyko jako możliwość wystąpienia straty	21
2.5. Ryzyko jako dyspersja rezultatów rzeczywistych i oczekiwanych	22
2.6. Ryzyko jako prawdopodobieństwo wyniku innego niż oczekiwany	22
2.7. Ryzyko jako przedmiot ubezpieczenia	23
3. Faktory ryzyka ubezpieczeniowego	23
3.1. Pojęcie czynników ryzyka	23
3.2. Hazard fizyczny	23
3.3. Hazard moralny	24
3.4. Hazard motywacyjny	25
3.5. Warunki prawne hazardu	26
3.6. Ubezpieczenie a transakcje hazardowe	27
4. Postawy wobec ryzyka i ich determinanty	29
5. Aspekty ryzyka	32
5.1. Ryzyko subiektywne	32
5.2. Ryzyko obiektywne	33

6. Ryzyko w ujęciu linearnym	34
7. Klasyfikacja ryzyka	35
7.1. Funkcje i kryteria klasyfikacji ryzyka ubezpieczeniowego	35
7.2. Ryzyka finansowe i „niefinansowe”	37
7.3. Ryzyka statyczne i dynamiczne	37
7.4. Ryzyka fundamentalne i partykularne	38
7.5. Ryzyka czyste i spekulatywne	39
7.6. Ryzyka probabilistyczne i estymatyczne	40
7.7. Ryzyka przyrodnicze i społeczne	41
7.8. Ryzyka osobowe i majątkowe	41
7.9. Inne klasyfikacje	41
8. Poziom ryzyka	42
9. Lokalizacja ryzyka	43
10. Pojęcie pojedynczego ryzyka	46
11. Monitoring ryzyka	47
12. Risk management	48
13. Metody zarządzania ryzykiem	51
13.1. Pojęcie metod zarządzania ryzykiem	51
13.2. Unikanie ryzyka	52
13.3. Zatrzymanie ryzyka	52
13.4. Kontrola ryzyka	53
13.5. Transfer ryzyka	54
13.6. Repartycja strat i dyspersja ryzyka	54
13.7. Ubezpieczenie	55
14. Zdarzenie losowe	55
15. Definicje ubezpieczenia	57

Rozdział 2

FUNKCJE I ZASADY UBEZPIECZEŃ GOSPODARCZYCH	59
1. Gospodarcze i społeczne znaczenie ubezpieczeń	59
2. Ubezpieczenie jako usługa	64
3. Pojęcie i rodzaje funkcji oraz zasad ubezpieczeń gospodarczych	77
3.1. Funkcje ubezpieczeń gospodarczych	79
3.2. Zasady ubezpieczeń gospodarczych	83
4. Funkcja ochrony ubezpieczeniowej	84

5. Zasada realności ochrony ubezpieczeniowej	87
5.1. Treść pojęcia realność ochrony ubezpieczeniowej	87
5.2. Gwarancje prawne realności usług ubezpieczeniowych	90
5.3. Gwarancje ekonomiczne realności usług ubezpieczeniowych	91
6. Zasada pełności ochrony ubezpieczeniowej	93
6.1. Ekonomiczno-prawne uwarunkowania pełności ochrony ubezpieczeniowej	93
6.2. Techniczne aspekty finansowego poziomu pokrycia strat	95
7. Powszechność ochrony ubezpieczeniowej	97
8. Funkcja prewencyjna ubezpieczeń gospodarczych	100
8.1. Pojęcie i zasadność funkcji prewencyjnej ubezpieczeń	100
8.2. Formy i kierunki działalności zapobiegawczej	103
9. Funkcja akumulacji kapitałowej	105

Rozdział 3

REGULACJA PRAWNEJ DZIAŁALNOŚCI UBEZPIECZENIOWEJ I POŚREDNICTWA UBEZPIECZENIOWEGO	109
1. Charakterystyka prawa ubezpieczeń gospodarczych i jego źródeł	109
2. Regulacja prawna działalności ubezpieczeniowej jako działal- ności gospodarczej	113
3. Regulacja prawna pośrednictwa ubezpieczeniowego jako działalności gospodarczej	118
3.1. Uwagi wprowadzające	118
3.2. Regulacja prawna działalności brokerskiej	118
3.3. Regulacja prawna działalności agencyjnej	121
4. Rola i znaczenie orzecznictwa sądowego dla praktyki ubezpieczeniowej	124

Rozdział 4

UMOWA UBEZPIECZENIA I STOSUNEK UBEZPIECZENIA	129
1. Umowa ubezpieczenia a stosunek ubezpieczenia	129
2. Zawarcie umowy ubezpieczenia	132
3. Powstanie odpowiedzialności zakładu ubezpieczeń	135

4. Czynniki kształtujące treść prawnego stosunku ubezpieczenia	136
5. Dochodzenie roszczeń od zakładu ubezpieczeń	140
6. Odszkodowanie ubezpieczeniowe	141
7. Regres ubezpieczeniowy	144
8. Wygaśnięcie stosunku ubezpieczenia	146
9. Przedawnienie roszczeń ubezpieczeniowych	147

Rozdział 5

PODZIAŁ UBEZPIECZEŃ	149
1. Uwagi wprowadzające	149
2. Ubezpieczenia społeczne i ubezpieczenia gospodarcze	149
3. Ubezpieczenia osobowe i ubezpieczenia majątkowe	155
4. Ubezpieczenia obowiązkowe i ubezpieczenia dobrowolne	159
5. Ustawowy podział ubezpieczeń	161
6. Inne podziały ubezpieczeń	162
6.1. Ubezpieczenia indywidualne i ubezpieczenia zbiorowe	162
6.2. Ubezpieczenia przedsiębiorców i ubezpieczenia ludności	163
6.3. Ubezpieczenia prywatne i ubezpieczenia publiczne	163
6.4. Ubezpieczenia komercyjne i ubezpieczenia wzajemne	164
6.5. Ubezpieczenia morskie i ubezpieczenia lądowe	164
6.6. Ubezpieczenia w obrocie krajowym i ubezpieczenia w ob- rocie międzynarodowym	165
6.7. Ubezpieczenia bezpośrednie i ubezpieczenia pośrednie	165

Rozdział 6

UBEZPIECZENIA OBOWIĄZKOWE	167
1. Ogólna charakterystyka ubezpieczeń obowiązkowych	167
2. Obowiązkowe ubezpieczenie OC kierowców	172
3. Obowiązkowe ubezpieczenie budynków	174
4. Obowiązkowe ubezpieczenie OC rolników	175
5. Obowiązkowe ubezpieczenie OC doradców podatkowych	177
6. Inne ubezpieczenia obowiązkowe	178

Rozdział 7

CHARAKTERYSTYKA UBEZPIECZEŃ OSOBOWYCH	181
1. Zakres ubezpieczeń osobowych	181
2. Klasyfikacja ubezpieczeń na życie	183
3. Charakter i ogólna koncepcja ubezpieczeń na życie	186
4. Strony umowy ubezpieczenia na życie	190
5. Suma ubezpieczenia i suma świadczenia w ubezpieczeniu na życie	193
6. Podstawowe typy ubezpieczeń na życie	195
6.1. Ubezpieczenie czasowe (terminowe)	195
6.2. Ubezpieczenie na całe życie	195
6.3. Ubezpieczenie na dożycie	196
6.4. Ubezpieczenie na wypadek śmierci i dożycie	197
6.5. Ubezpieczenie zaopatrzenia dzieci	198
6.6. Ubezpieczenia na życie związane z funduszem inwestycyjnym	199
6.7. Ubezpieczenie rentowe	202
6.8. Ubezpieczenie następstw nieszczęśliwych wypadków oraz ubezpieczenie chorobowe (jako dodatkowe ubezpieczenie do ubezpieczenia na życie)	204
6.9. Ubezpieczenia grupowe na życie	205
7. Ubezpieczenie następstw nieszczęśliwych wypadków (nie będące uzupełnieniem ubezpieczenia na życie)	210
8. Ubezpieczenie chorobowe (nie będące uzupełnieniem ubezpieczeń na życie)	213

Rozdział 8

CHARAKTERYSTYKA WYBRANYCH UBEZPIECZEŃ MAJĄTKOWYCH	217
1. Wstęp	217
2. Ubezpieczenie utraty korzyści na skutek przerw w działalności	218
3. Wybrane ubezpieczenia techniczne	227
3.1. Ubezpieczenia budowlano-montażowe	227

3.2.	Ubezpieczenie sprzętu elektronicznego	229
4.	Ubezpieczenie kredytu i gwarancje ubezpieczeniowe	235
4.1.	Wstęp	235
4.2.	Ubezpieczenie kredytu	238
4.2.1	Pojęcie i klasyfikacja ubezpieczeń kredytu	238
4.2.2.	Ważniejsze ubezpieczenia kredytu na polskim rynku ubezpieczeniowym	240
4.3.	Gwarancje ubezpieczeniowe	251
4.3.1.	Pojęcie i klasyfikacja gwarancji ubezpieczeniowych	251
4.3.2.	Ważniejsze gwarancje ubezpieczeniowe na polskim rynku ubezpieczeniowym	253
4.4.	Ubezpieczenie kredytu a gwarancja ubezpieczeniowa	256
4.5.	Ubezpieczenie kredytu i gwarancje ubezpieczeniowe jako instrument ochrony ekonomicznej przedsiębiorców	257
4.6.	Zakończenie	258

Rozdział 9

ZAGADNIENIA FINANSOWE W UBEZPIECZENIACH	259
1. Wstęp	259
2. Składka ubezpieczeniowa jako podstawa finansów zakładu ubez- pieczeń	261
2.1. Składka ubezpieczeniowa podstawowym źródłem przycho- dów zakładu ubezpieczeń	261
2.2. Struktura składki ubezpieczeniowej	263
2.3. Zasady i metody związane z ustalaniem wysokości składki ubezpieczeniowej	265
2.4. Podstawy techniczne kalkulacji wysokości stawek ubezpie- czeniowych	268
2.4.1. Ustalanie stopy składki netto w ubezpieczeniach majątkowych i pozostałych osobowych (krótkoter- minowych)	268
2.4.2. Ustalanie stopy składki netto w ubezpieczeniach na życie (długoterminowych)	273
2.4.3. Składka brutto	274
3. Analiza sytuacji finansowej zakładu ubezpieczeń	275

3.1.	Sprawozdania finansowe jako podstawa analizy	276
3.1.1.	Bilans	276
3.1.2.	Rachunek zysków i strat	278
3.1.3.	Sprawozdanie z przepływu środków pieniężnych i inne	279
3.2.	Główne składniki majątku zakładu ubezpieczeń i źródła jego finansowania	281
3.2.1.	Aktywa zakładu ubezpieczeń	281
3.2.2.	Pasywa zakładu ubezpieczeń	289
3.3.	Ustawowe wymagania finansowe	297
3.3.1.	Środki własne zakładu ubezpieczeń jako ustawowy miernik jego bezpieczeństwa finansowego	297
3.3.2.	Kapitał gwarancyjny	299
3.3.3.	Margines wypłacalności	300
3.3.4.	Pokrycie funduszu ubezpieczeniowego lokatami	302
3.3.5.	Maksymalna wartość pojedynczego ryzyka na udziale własnym zakładu ubezpieczeń	303
3.4.	Struktura portfela i jego szkodowość	304
3.5.	Polityka reasekuracyjna i jej znaczenie dla sytuacji finansowej zakładu ubezpieczeń	308
3.6.	Analiza wskaźnikowa zakładu ubezpieczeń	309

Rozdział 10

ROZWÓJ UBEZPIECZEŃ NA ŚWIECIE I W POLSCE	319
1. Charakterystyka rozwoju ubezpieczeń	319
2. Prawo rodyjskie, pożyczka morska i kolegia rzymskie	321
3. Rozwój ubezpieczeń morskich	323
4. Rozwój innych działów ubezpieczeń	326
5. Charakterystyka współczesnych ubezpieczeń	330
5.1. Wstęp	330
5.2. Koncentracja i globalizacja ubezpieczeń (porozumienia i związki zakładów ubezpieczeń)	333
5.3. Interwencjonizm państwa w dziedzinie ubezpieczeń	340

5.4.	Rozwój reasekuracji oraz światowe rynki reasekuracyjne	342
5.5.	Rozwój działalności lokacyjnej (inwestycyjnej) ubezpieczycieli i reasekuratorów	347
5.6.	Jednolity rynek ubezpieczeniowy w Unii Europejskiej	348
6.	Rozwój i organizacja ubezpieczeń w Polsce	353
6.1.	Rozwój ubezpieczeń w Polsce	353
6.1.1.	Wprowadzenie	353
6.1.2.	Początki ubezpieczeń na ziemiach polskich	354
6.1.3.	Ubezpieczenia w okresie zaborów	355
6.1.4.	Ubezpieczenia w okresie międzywojennym	358
6.1.5.	Ubezpieczenia w Polsce Ludowej	362
6.1.6.	Ubezpieczenia w okresie transformacji ustrojowej i gospodarczej (1990-2001)	368
6.2.	Rynek ubezpieczeniowy w Polsce	370
6.2.1.	Zasady organizacji	370
6.3.	Stan i perspektywy rozwoju polskiego rynku ubezpiecze- niowego	379
BIBLIOGRAFIA		387